

MŰHELY
XXVIII.

INTÉZMÉNY, LÁZADÁS, ETHOSZ
Közelítések a bürokratikus hatalomhoz

A 4. Kolozsvári Alkalmazott Etikai Konferencia előadásai
2014. június 7.

A kötetet szerkesztette:
Veress Károly

PRO PHILOSOPHIA
Egyetemi Műhely Kiadó
Kolozsvár, 2015

A kiadvány megjelenését támogatta:

© Pro Philosophia Kiadó, 2015
© Alkalmazott Etikai Együttműködési Fórum, 2015
© Babeş-Bolyai Tudományegyetem
Magyar Filozófiai Intézete, 2015

Kiadja a Pro Philosophia Kiadó (Kolozsvár)
Felelős kiadó: Ilyés Szilárd
Szaklektor: Demeter Márton Attila
Borító: Gregus Zoltán
Korrektúra: Demeter Zsuzsa
Tipográfia: Könczey Elemér
Nyomdai előkészítés: Metaforma

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
Intézmény, lázadás, ethosz : közelítések a bürokratikus hatalomhoz : 4.
Kolozsvári Alkalmazott Etikai Konferencia előadásai : 2014. június 7. /
szerkesztette: Veress Károly. - Cluj-Napoca : Pro Philosophia : Egyetemi
Műhely Kiadó, 2015
ISBN 978-606-8074-12-2 ; ISBN 978-606-8145-86-0

I. Alkalmazott Etikai Konferencia (4 ; 2014 ; Cluj-Napoca)
II. Veress, Károly (ed.)

17(063)

TARTALOM

Előszó (Ungvári Zrínyi Imre) 7

AZ INTÉZMÉNYESÜLÉS ÚTJAI(N)

Pásztori-Kupán István
Senatores boni viri, senatus autem mala bestia? 17

Prahovean Vasile
Kényszeríteni kell őket, hogy szabadok legyenek 37

Bujalos István
Társadalmi intézmények és az igazságosság 53

Veress Károly
Az intézmény mint közép 71

BÜROKRÁCIA – HATALOM – BIZTONSÁG

Gulyás Gyula
Erkölcsei és politikai felelősség 97

Tankó Éva
Bürokrácia és hatalom 131

<i>Ivácson András Áron</i> A pusztai élet adminisztrációja	157
---	-----

<i>Holló László</i> A szabadságjogok a biztonság oltárán	171
---	-----

KÖZSZOLGÁLAT – KORRUPCIÓ – LÁZADÁS

<i>Ungvári Zrínyi Imre</i> Partikularizmus és közszolgálat	193
---	-----

<i>Kovács Barna</i> Egyéni és/vagy intézményi korrupció	215
--	-----

<i>Somfalvi Edit</i> A „kikonzermálás” mint a szervezett egyház elleni lázadás egy formája	229
---	-----

<i>Péter László</i> Szurkolói viselkedések mint városi lázadási formák. Okok és folyamatok	245
--	-----

Abstracts	275
-----------	-----

A kötet szerzői	283
-----------------	-----

ELŐSZÓ

Az *Intézmény, lázadás, ethosz. Közelmítések a bürokratikus hatalomhoz* című kötet a Kolozsvári Babeş-Bolyai Tudományegyetem humántudományi szakjainak, az egyetem teológiai fakultásainak és a Kolozsvári Protestáns Magyar Teológiai Intézet képviselőinek közös tudományos vállalkozásaként 2011-ben elindult alkalmazott etikai konferenciák sorozatában a 4. konferencia anyagaiból összeállított tanulmánygyűjtemény. Az évente aktuális társadalmi kérdésekről megtartott alkalmazott etikai tudományos tanácskozások egy-egy problémakör közös elgondolásának erejéig összefogják és a kortárs társadalomra, valamint egymásra vonatkoztatva felmutatják az erdélyi magyar tudományosság egy számottevő csoportjának problémaérzékenységet és gondolkodását.

A közszolgálati, hivatali rendszer működése a modern társadalmakban az emberek közösségi együttélésére, szabadságára és az erkölcsi elvek érvényesülésére gyakorolt hatása révén alapvető filozófiai kérdéseket vet fel, ugyanis a közszolgálat a közfeladatok és szolgáltatások ellátásával és biztosításával közvetlenül befolyásolja az emberek szabadságát, az emberi élet „játéktérét”. Intézkedései elosztják (újra elosztják) az együttélés bizonyos módjából adódó előnyöket és terheket, nyomukban bontható ki a megengedett és/vagy megtiltott társadalmi, gazdasági kezdeményezések köre, illetve a jogérvényesítési lehetőségek feltételrendszere.

Az intézményeknek ilyen megközelítésben van egy veszélyes uralhatatlanságuk, ami a racionalitás határát, a módosításnak azt a veszélyét is magában hordja, hogy az átalakítás eredményeként még rosszabb intézmény jön létre.

Az intézményi korrupció fogalmának az elemzésével egy formális megközelítéshez jutottunk, amely a cselekvő személy vállaira helyezi a felelősséget, de belátja az intézményi háttérrel. Vajon e formális megközelítés nyújt-e elégséges alapot a konkrét egyedi helyzetek megítéléséhez? Ami kívül marad e vizsgálaton, az nem más, mint az igazságos intézmény alapjainak a megvizsgálása, viszont nem kizárt, hogy a korrump intézmények hibáiból kiindulva is eljuthatunk e meghatározáshoz.

A „KIKONFIRMÁLÁS” MINT A SZERVEZETT EGYHÁZ ELLENI LÁZADÁS EGY FORMÁJA

Somfalvi Edit

Kulcsszavak: egyház, konfirmálás, lázadás, személyiség, közösség
Ebben az előadásban arra szeretnék rávilágítani, hogyan fordul át egy eredendően a szervezett egyház felnőtt közösségébe való beavatást és az odatartozást erősítő esemény az önmaga ellentétébe, hogyan lesz a konfirmálás – az egyén teljes odaszánását kinyilvánító alkalom egy lázadás kezdetének a lehetősége, amikor az egyén szabad akaratából nem vállal közösséget azokkal, akik éppen befogadták maguk közé.

Megvizsgálom az egyház indokait a konfirmációs életkorról és a „beavatott” további megbízásairól, valamint a konfirmációt átélő fiatal személyiségfejlődésben elért szintjét, az egyházi és társadalmi feladatokban való részvétel lehetőségeit, hogy aztán magyarázatot találhassak arra, hogyan lesz a konfirmálás az egyháztól való eltávolodás nulla kilométerköve.

1. Az egyház egyszerre élő közösség, illetve szervezet és társadalmi intézmény

Az Egyház az első században született élő és hívó közösség, amelyet egy Ember, aki Isten Fiaként jött a földre, majd az ő szavára elinduló tizenkét vagy több ember, majd az ő szavukra elinduló ötezer, majd több ember személyes és életre-halálra szóló döntése hívott a létbe. Az Egyház ebből a szempontból döntésként létezik ma is. Minden szülő eldönti, hogy megkeresztelteti-e a gyermekét, és ezzel az Egyház tagjává teszi, majd a gyermeknek, ha eléri azt a kort, egy döntést kell hoznia, hogy az Egyház felnőtt tagja akar lenni.

Az Egyház tehát mint közösség (szociológiai megközelítésben: csoport) abban a különleges státuszban van, hogy egyszerre ismeri fel magát élő szervezetként, melynek forrása transzcendens, dinamikusan változik és újul nemcsak saját döntése okán, hanem mind létrehívója, mind az arra válaszoló egyes emberek döntése hatására. Újul azért is, mert kicserélődik a tagsága (kihálnak régi tagok, újakat kereszttelnek), új megnyilvánulási formákat – liturgiákat – vezetnek be az évszázadok során, újul az örök tanítás újrafogalmazásában, újul a kommunikációs eszközökben. Az Egyház azonban nem csak élő közösség, akinek a feje Jézus Krisztus, hanem szervezet is, amelynek élén pápa, bíborosok, érsekek, püspökök, esperesek és más egyházi méltóságok állnak. Élettelen-lélektelen intézmény, mely struktúrái által a világban működni tud, tiszteletet vív ki – vagy éppenséggel veszít el –, és bizonyos, koronként változó hatalomra tesz szert. A keresztény vallásúak csoportja tehát a keresztény egyház intézményesült formái által lesz „megtapasztalható” a világban. Sajnos, sokszor csak ezek által a formák által megtapasztalható, és másképpen nem, de ez már egy másik előadás témája lenne.

2. Mit értünk intézményesülésen?

Ha megvizsgáljuk röviden az intézménnyé válás folyamatát szociálpszichológiai megközelítésben, rájöhettünk, hogy az egyház, mint a hívek csoportja és mint élő szervezet, szükségszerűen vált intézménnyé az idők folyamán. Mészáros Zsuzsa Kunságban élő szociológusnál és közösségfejlesztőnél így olvashatunk erről *Az intézménnyé válás folyamata* c. írásában:

Az intézményesülés folyamata nem más, mint:

- egyfelől a magatartási mintát képviselő személyek szerepköreinek és státuszainak kialakulása,
- másfelől a magatartásmintával kapcsolatos várakozásoknak az érintettek tudatában való meggyökerezése”, illetve:

„Az intézményeken keresztül szerveződnek meg a legfontosabb társadalmi aktivitások, és társadalmi igények elégülnek ki.”¹

Mivel a lelki és szellemi identitás megélése, annak kifejezése mindig is természetes vágya volt az embernek, tehát természetesnek tűnik az is, hogy intézményt szervez a kifejeződési forma köré. Intézménynek tekintünk tehát minden, az emberek egy bizonyos csoportja által közösen végrehajtott cselekvést, s az ehhez kapcsolódó osztályozásokat, szabályokat, értékeket.

Az intézmények jellemzői tehát:

- szabályok (formális és informális kötöttségek)
- értékek

¹ http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:OryQhS3jPikJ:www.mmi.hu/palyaztk/kozoss_muv_mamicivil08_meszaros.rtf+&cd=1&hl=hu&ct=clnk&gl=ro – Megnyitva újra 2015. március 10-én.

- cselekvési módok (irányadó cselekvési minták)
- magatartási elvek
- normák
- rutin
- előrejelezhetőség, kiszámíthatóság
- stabilitás
- ismétlődés.

Mindezek magukban hordozzák a betartásuk kényszerét is.²

3. Mire használhatók az intézmények?

Ha megvizsgáljuk, mire használhatók az intézmények, rádöbbenünk, hogy az Egyház mint élő szervezet hatékony eszközt talált bennük arra, hogy megfogalmazott hitét láthatóvá és tapasztalhatóvá tegye.

Mészáros Zsuzsa közösségfejlesztő a Mire valók az intézmények? kérdésre nagyon pragmatikus választ fogalmazott meg néhány alpontban.

Az egyik haszna az intézményeknek, hogy segítik az egyén eligazodását a világban. Igazából az egyén intézmények sora mentén éli az életét. Megszületik egy egészségügyi intézményben, hazaviszik, megkeresztelik egy egyházi intézményben, növekszik, beiratják oktatási intézményekbe, amikben fiatal élete nagyobb részét tölti, és ha valamilyen szakmát tanult, akkor valamilyen alkotó, oktató vagy adminisztrációs intézményben dolgozik, ha megházasodik, állami adminisztrációs intézményben és egyházi intézményben teszi, szabadidős intézményekben kapcsolódik ki, és ha nincs, aki

2 Uo.

gondozza, öreg és beteggondozó intézményben éli le élete végét.

Az intézmények nem csak az életutat szegélyezik, hanem segítik az emberek egymás közötti együttműködését, az elején tanítással, neveléssel, majd kölcsönös munkával és gondoskodással.

Az intézmények meghatározzák az egyének identitását és gondolkodását, hiszen az oktatási és szabadidős intézmények éppen ezért lettek létrehozva.

Ha a joga mint intézményre gondolunk, akkor az intézmények korlátozzák és szabályozzák az egyén cselekvési szabadságát és döntései irányultságát. Ugyancsak ő utal Tomka Ferenc, római katolikus gyakorlati teológusra, aki az intézményesülés és az abban való megrekedés, megcsontosodás veszélyeire is felhívja a figyelmet, amikor úgy fogalmaz, hogy ha az intézmények minden kritika és változás nélkül fennmaradnak, akkor el is sorvaszthatják a közösség életét.

Az adott korban az intézmények választ adnak az emberi és történelmi igényekre, az igények és a szükségletek azonban változnak, ezért a régebbi szükségleteket kielégítő intézmények alig vagy egyáltalán nem magától értetődőek az éppen aktuális „jelenkorban” élő embernek. A létrehozott intézmények azonban természetükből és szerkezetükből adódóan – sok ember használja őket és gyakran, és egymásra épülnek a részeik –, önjáróvá válnak és képesek önmaguk értékévé, akár dogmákká válni, természetesen komolyan befolyásolva a társadalom tagjainak szabad döntését. Elveszítik egykori érdekességüket, vitalitásukat és egyszerűen a szokások részévé válnak.³

3 Uo.

4. A konfirmáció mint az intézményesült egyházhoz köthető fogalom és mint lelki döntés

Ez történt meg az Egyházzal is, ahol eredendően a konfirmáció egy nagyon komoly döntés megerősítése volt. A konfirmációban a gyermekkorban megkeresztelt és keresztény gyülekezetbe felvett személy katekétaként (azaz akit hitre nevelnek) megismeri és mélyen magára vonatkoztatva átéli Jézus Krisztus szabadító tetteit, ennek következményeként válaszul egész életére elkötelezi magát Krisztus követésére, azaz az ő mintájára fogja élni a földi életét. Az Egyház születésének az idején, az első századokban nagyon bátor tett volt vállalni a Krisztusról való elnevezést – a keresztyén nevet –, kiállni az alakuló és első pillanattól üldözött közösség mellett, hiszen kiközösítést, üldöztetést vagy éppenséggel halálbüntetést hozhatott ez a döntés arra, aki meghozta. Később, amikor az Egyház aztán intézményesült, hatalomra és erőre tett szert, a mellette való döntés – a Krisztus mellett döntés egy idő után egyet jelentett az Egyház mellett döntéssel – semmilyen veszéllyel nem járt, inkább társadalmi előnyöket hordozott adott esetben. Ekkor már a konfirmáció döntése is – katolikusoknál bérmálás megnevezéssel maradt fenn – inkább csak formális jellegűvé vált.⁴

4 Itt és most nem tárgyaljuk a jelenkori keresztény egyház üldözöttségét a bolygón, de szomorúan állapítjuk meg, hogy a mártíromság mint a hitvallással együtt járó életkimenet, sajnos, nemcsak a történelmi idők szörnyű emléke, amely soha sem ismétlődhet meg, hanem napi hír szintű véres valóság. Akik a kezdeti legszörnyűbb időket túlélték, mint a kopt vagy a szír keresztények, most százával halnak meg vagy üldözik el őket ősi lakóhelyükről.

5. A konfirmálás mint az intézményfenntartás egy formája

A konfirmálás azonban, formális jelleggel ugyan, de fennmaradt, mert ahogyan Lust István pszichiáter a segítő munkájáról írt cikkében fogalmaz, intézményszociológiai és társaslélektani ismereteink alapján tudható, hogy a valamilyen közös cél megvalósítására szerveződő emberek sajátos viszonyokat alakítanak ki maguk között. „A célszerű munkamegosztás mellett létrejön egy többé-kevésbé állandó építmény, az intézményi struktúra, amelynek önálló érdekei vannak. Az intézmény fennállását többek között az igazolja, hogy a társadalmilag kívánatos cél – pl. a segítés – megvalósításához szükség van erre a célra szakosodott intézményre. Így az intézmény fennmaradása közérdekként jelenik meg. Belülről nézve azonban az intézményi érdek igen gyakran szembe kerül az intézmény feladatának érdekeivel.”⁵ Az egyház tehát egy társadalmilag motiválható intézmény, melynek felnőtt, teljes jogú tagjai közé úgy lehet kerülni, ha a fiatal megkonfirmál. Megerősíti, hogy amit a szülei és a keresztszülei a keresztelesekor az Egyházban megfogadtak, azt meg is tartották, őt hitben felnevelték. A konfirmálás cselekményében ő maga tesz vallást arról, hogy felnőttként önként azt teszi, amit helyette annak idején megfogadtak, hogy követni fogja Jézus Krisztust. Mivel ezzel az eseménnyel lép a felnőtt egyháztagek közé, az Egyházat mint szervezetet a konfirmálással fenntartja és erősíti.

5 Lust Iván: A segítő munkáról – Problémák és megoldások I. A hitgyakorlás gátjai. *Kapocs* II. évf. 2. szám. 5. <http://www.ncssz.hu/kiadvanyok/kapocs-letoltheto--lapszamai/kapocs-2003/115/news> – Megnyitva 2015. március 12.

Az Egyházban mint intézményben dolgozó „hivatalnokok” a gyülekezeti lelkészek, a vallástanárok, a diakónusok és diakonisszák, a misszionáriusok. Az ő előírt feladatkörük, mondhatni, munkaköri leírásuk tartalmazza feladatként a fiatal nevelését olyan módon, hogy az előbb vázolt döntésre önként eljusson. Az előírt feladatok megoldását természetesen nem lehet uniformizálni, ezért azokat mindenki egyéniségének és természetének megfelelően oldja meg.

Minden bizonnyal nem véletlen, hogy az intézményekben dolgozók részére kidolgozták a „közszolgálati etika” fogalmát, amely bár egy nem jogi természetű elvárt magatartást akar jogilag szabályozottá tenni, mégis fontos, mert amint Dennis F. Thompson amerikai politikai filozófia professzor megállapítja, „a közszolgálati etika azt jelenti, hogy a morális alapelveket a szervezetekben működő tisztviselők viselkedésére alkalmazzuk”.⁶

A lelkészek, vallástanárok és más egyházi alkalmazottak tehát szembesülnek azzal az intézményi elvárással, hogy akit egyszer megkereszteltek, annak meg is kell konfirmálnia, hogy az „input”, a megkeresztelt személy hivatalosan is felnőtt egyháztagként szerepelhesen, azaz a lelkészi-nevelői és minden más munkának legyen megszámálható „output”-ja.

Talán ez az a pillanat, amelyet megragadhatunk, mint olyant, amelyben a Krisztus követésére a krisztusi szabadságban elhívott személy találkozik az intézményesült – egyébként teljességgel jogos – elvárásokkal,

⁶ Homicskó Árpád Olivér: Hivatásetikai alapelvek a közszolgálatban a minőségi jogalkalmazás céljából. <http://jesz.ajk.elte.hu/homicsko46.html> – Megnyitva újra 2015. március 12.

hiszen az intézmény a konfirmáló személyek által látja biztosítottak saját jövőjét.

6. Mi a konfirmálás történetileg, lényegét tekintve?

A *Magyar Néprajzi Lexikon* szerint nálunk csak a 19. században vált a kamaszkorú konfirmálás elvárássá, de azóta a helyzet mintha csak romlott volna. Mára már legfőképpen azzá az alkalommá vált, amelyiken nagyon sok ajándékot lehet kapni, és amelyik után a társadalomban a személynek már nagyon sok mindent szabad, amit addig nem volt. Természetesen, csak ha a gyermek vállalta, hogy „átesik a vattán” – ez a konfirmációs kikérdés – és először Úrvacsorázik a gyülekezet előtt.

A konfirmáció latin gyökerű szó, megerősítést jelent, magyarázza a *Lexikon*, és ismerteti, hogy ez a protestáns egyházak szertartása, mely által a serdülőkorú (13-16 éves) fiúkat és lányokat a gyülekezet teljes jogú, felnőtt tagjaivá avatja. Előkészítő szakasza a hittételek, azaz a heidelbergi vagy más katekizmus, az imák és a vallásos énekek megtanulásából áll. Az itt szerzett tudásukról egyenként és nyilvánosan, a gyülekezet előtt adnak számot a fiatalok. A sikeres vizsgát követő fogadalomtétel és kézrátétellel történő áldásosztás a felnőtt gyülekezeti taggá fogadás tulajdonképpeni szertartása, mely után a fiatalok jogot nyernek az első Úrvacsora vételére. A konfirmáción elsősorban a rokonság, és a keresztszülők vannak jelen, akik megajándékozzák a konfirmandusokat. Az alkalmat a templom virágokkal vagy zöld ágakkal való feldíszítésével igyekeznek ünnepélyesebbé és emlékezetesebbé tenni. Gyakori, hogy a konfirmáltak

valamilyen közösen készített vagy vásárolt tárgyat, pl. Úrasztali terítőt adományoznak az egyházközségeknek. A konfirmáció hagyományos napja a reformátusoknál nagypéntek, majd áldozócsütörtök volt. Húsvétkor vagy a tíz nap múlva következő pünkösdi ünnepeken vettek először Úrvacsorát.

A szokás szakaszos felépítése (*előkészítés, vizsga, befogadás*) arra mutat, hogy a konfirmáció kettős értelemben is avató szertartás: részint az Egyház és a gyülekezet, tehát egy szervezet, részint pedig az illető közösség felnőtt tagjaivá válnak a fiatalok. A konfirmációnak tehát korosztályjelző szerepe is van, és a protestáns vallású vidékeken a *felnőttté avatás rítusait* jelenti. A konfirmációval felnőtté avatott serdülők a *legény* – *nagylány* korosztály feladatkörébe és jogkörébe lépnek. Mindez – vidékenként, de gyakran falvanként eltérő módon – megmutatkozik munkakörük megváltozásában és más korosztályjegyek átöröklésében. (Pl. a lányok feltehetik a pártát és udvarlót tarthatnak, míg a fiúk eljárhatnak a lányokhoz udvarolni, a kocsmába, dohányozhatnak, stb.)

A Kalotaszegi Református Egyházmegye a múlt században hozott külön rendelkezéssel tizenhét éves korra emelte a konfirmáció kötelező idejét, hogy a túl korai leányszöktetési házasságokat meggátolja. A 16–17. században a protestáns egyházakban nem volt különleges szertartása a gyülekezet felnőtt tagjává fogadásnak. A konfirmációt Európa-szerte a 18. században a pietizmus tette általános gyakorlattá. A konfirmálás a reformáció idejétől szokásos *katekizációból* (kátétanítás), a bibliai ismereteknek és a hittételeknek az egész gyülekezet számára történő kötelező tanítása, gyakoroltatása és kikérdezése szokásából fejlődött ki. Magyarországon is pietista hatásra, a 18. század második felében terjedt

el, az erdélyi részekben pedig csak a 19. század elejétől. A katekizáció lassan csak a fiatalság, majd csupán a fiatal lányok tanítási alkalmává vált. A konfirmációval szemben nem volt felnőtté avató, Úrvacsorához előkészítő szerepe. A katekizáció az iskolai oktatás kiterjedésével és a konfirmáció általánossá válásával párhuzamosan szorult háttérbe és szűnt meg.

A konfirmációt, ha rítusként értelmezzük, akkor az átmeneti rítusok csoportjába tartozik, ahol a személy egyik életszakaszból ünnepélyes és emlékezetes módon a másik életszakaszba lép.⁷

7. Az intézményesült egyház eltávolodik a mai fiataloktól

Mivel az egyház mint intézmény, felelősséggel tartozik a tagjai gyermekeiért, ezért ellenőrzése alatt akarja tartani a gyermek vallásos oktatását, és a szülőket is meg akarja bízni az ellenőrzéssel. A romániai oktatásszervezés jellemzője, hogy az általános iskola első nyolc osztálya (majdnem) minden településen megtalálható, míg kollégiumok vagy líceumok inkább a nagyobb városokban. Mivel Romániában nem honosodott meg a bentlakásos iskolarendszer, mint Angliában, (bár volt rá próbálkozás), a gyermekek életül első tizenöt évében leginkább otthon laknak a családjuknál. Az egyház tudomásul

7 Illyés Endre: *A magyar református földművelő ifjúság lelkigondozásának története*. Debrecen 1936, valamint Benedek Sándor: *A magyarországi református egyház istentiszteletének múltja*. Órsziget 1971. <http://mek.oszk.hu/02100/02115/html/3-678.html> – Megnyitva 2015. március 12.

vette ezt a társadalmi szokást és alkalmazkodott hozzá. A gyermekek bibliaismeretre és egyházi jártasságra oktatását megkezdi a legkisebb korban, kiskamaszként készíti fel a gyermeket konfirmációra és mielőtt „kirepülne a fészekből”, kell vizsgáznia, azaz megkonfirmálnia. Elméletileg ez egy jól működő rendszer, mire elhagyja a gyermek először a családi házat hosszabb időre, már a jelleme és a hitével kapcsolatos dolgai ki vannak forrva és le vannak ülepedve. Tény, hogy amikor a konfirmációt a kegyesség visszahozta a köztudatba, a gyermekek sokkal hamarabb képesek és készek voltak az önálló életre. Egy akkori, inasiskolát elvégzett fiú vagy 16. évet betöltött lány már házasodhatott, családot alapíthatott, természetesen addigra a hit dolgaiban jártasságot szerzett és elkötelezte magát az Egyház és a saját felekezete mellett. Mára azonban talán csak az életkor közös a két gyermekcsoportban, mert bár a mai gyermekek fizikailag talán fejlettebbek, morális döntésképtelenség, gondolkodásukat és önálló életre való képességüket illetően a mai tizenévesek messze elmaradnak kétszáz évvel ezelőtti elődeiktől.

Mivel felelősség – a régiekéhez mérten – nem terheli a mai fiatalok vállát, megélhetik kamaszkoruk minden hullámhegyét és hullámvölgyét, kedélybetegséggel, életuntsággal, elzárkózással együtt. Ha tehetik, láznak minden tekintély ellen, a szülői tekintély mellett az egyház és a nevelői tekintély sem kivétel.

A szervezett egyház tehát olyan körülményekhez alkalmazkodik, amelyek nagyrészt lehetetlenné teszik a hosszú távú munkát. A mostani egyházi álláspont szerint a gyermekkel addig kell sokat foglalkozni, amíg a szülei mellett van, mert ők nagyrészt még hatalmi vagy másféle szóval hathatnak rá. Nagy tisztelet az arányában

kevés kivételnek a fiatalok között, akik önként és szívből jönnek el konfirmálni. Míg a gyermek otthon van, meg kell konfirmálnia, mert az hozzá tartozik ahhoz a „legénységhez, leánysághoz” amit elérve már nyugodtabb szívvel engedik el a szülők otthonról a gyermeket. Csakhogy ez a korosztály – a 14-16 éves –, akinek éppen a középiskolai felvételiye körül forog az élete, úgy éli meg a konfirmációs oktatást, az arra való tanulást és a kikérdezésre való felkészülést, mint egy vizsgát, amelynek meg kell történnie, hogy szabad lehessen. El kell mondanunk, hogy ezekre a vizsgákra a gyerekek alaposan és lelkiismeretesen felkészülnek, sarkallja őket a fegyelmezés és az ígéretek együttes ereje. A legtöbben azonban nem úgy élik meg ezt az időt, mint egy olyan feladatsor megoldását, ami egy nagyobb lehetőség kapuját nyitja majd meg nekik (értsd a felnőtt egyháztagság lehetőségét), hanem mint egy nehéz és fárasztó életszakasz végét, amely a konfirmációval és a lehetőleg sikeres középiskolai vizsgával lezárul. A gyermekek tehát befejezettnek tekintenek egy feladatsort, az egyházzal szembeni tartozásukat kiegyenlítettnek tudják, és úgy érzik, a felnőttesebb szabad életükhöz már nem kell az egyház kísérete. Ez mára már nagyon sok helyen oda vezetett, hogy a fiatalok tizenévesen nem csak megkonfirmálnak, azaz megerősítik a régi fogadalmat, hanem KI-konfirmálnak, azaz azt erősítik meg, hogy KI-lépnek abból az életszakaszból, amit gyermekinek lehetett nevezni. Sajnos, látványos a csökkenés például a konfirmációs csoport létszámától a konfirmáltak bibliaórájának a létszáma között. Harmadolódik, de inkább tizedelődik nagyon sok helyen. Egyetemre kerülőkkel meg már szinte lehetetlen ifjúsági bibliaórát szervezni, a mindennapi gyülekezeti életben való részvételük a

legtöbb esetben fel sem merül. Talán az esküvőjük vagy a gyermekük keresztelése az az újabb időpont, néhány nagy ünnepi istentiszteleten való részvételtől eltekintve, amikor megjelennek az Egyházban, és konfirmációjukra hivatkozva kérnek egy újabb szolgáltatást.

8. Akinek valóban lázadnia kellene

Sajnálattal kell tehát megállapítanunk, hogy egy intézmény – jelen esetben az Egyház – rugalmatlansága és rendszerszintű tehetetlensége az egyik oka annak, hogy nem tudja figyelembe venni a megváltozott társadalmi körülményeket, amelyek oda vezettek, hogy megváltozott a mai gyermekek érési-felnőtté válási görbéje, mely szerint bár fizikailag fejlettebbek elődeiknél, önálló életre, hosszú távú önálló döntésekre és elköteleződésekre még képtelenek a 13-16 éves korban. A jóhiszemű ellenőrzés és irányítás nem hozta el a biztos megoldást a magabiztos és hitében erős fiatalember kifejlődésében, hanem inkább az intézmény fennmaradása ellen fordult, hiszen egyre kevesebben maradnak meg aktív egyháztagnak a konfirmáltak közül. A fogadalom ma is úgy hangzik, mint évszázadok óta mindig, de egyre kevésbé érzik-tudják betarthatónak. Ki kell jelentenünk, hogy az intézményi elvárások okán egy olyan fogadalmat tesz le elsőnek a fiatal, amit aztán meg is szeg, mert nem tartja betarthatónak, és nem is érez emiatt lelkiismeretfurdalást, hogy nem szavatartó, nem hűség és nem következetes.

Bár a csoportozhoz tartozás és a figyelemre való vágy elemi vágya az embernek, de ebben a valamilyen szinten felnőttektől és intézménytől kikényszerített

A „kikönmfirmálás” mint a szervezett egyház elleni lázadás egy formája

odatartozás-esély – azaz az egyháztagság – már nem vonzó, hanem inkább a nyomásgyakorlások miatt menekülésre ingerlő külső hatás.

A fiatal koránál fogva is lázad, az elvárások béklyója pedig csak megerősíti lázadó szándékát. „Csak egyszer legyen túl rajta”, mondogatják, illetve már ki sem mondják hangosan, hanem csak minden tettük arról beszél, hogy a konfirmálással véget ért egy út. A másik, új útra pedig nem szeretné, ha az intézményesült egyház elkísérné.

Messzire jutott a fogadalomtétel kérdése a Krisztusról nevezettek életében. Eleinte az életük sem volt túl drága, hogy elmondhassák azt a fogadalmat, ami Krisztushoz köti őket, mára már szinte minden alkalmat megragadnak a fiatalok az életükben, hogy ne kelljen emlékezni, hogy igen, ezt a fogadalmat ők elmondták. A régi fogadalom közel hozott, a mostani fogadalom eltávolít.

Mivel a fiatal életrendje, fejlődési görbéje és érési sebessége valószínűsíthetően nem fog nőni, akármilyen nehéz is ezt elképzelni, a sokkal lassúbb és rendszerszintű tehetetlenséggel küzdő Egyháznak kell azokat a lépéseket megtenni, amelyek által a fiatalok olyan korban jutnak el oda, hogy örök fogadalmat tegyenek, amikor már meg sem fordul a fejükben, hogy ne tartsák be. Személyiségükbe, gondolkodásukba beépül, hogy mivel, amit megfogadnak, meg is kell tartani, amikor megfogadják, hogy az Anyaszentegyháznak egész életükben hűséges tagjai lesznek, akkor azt, saját maguk miatt, nagyon komolyan gondolják.

Ha most valakinek lázadnia kell majd, annak az intézményesült Egyháznak kell lennie, hogy lázadása eltávolítsa korábbi tehetetlenségétől és merevségétől és vigye közelebb azokhoz, akiknek döntéseire számít,

akiknek a döntése nyomán létezik szervezett, intézményszerű formában. Tennie kell az Egyháznak azért, hogy a fiatal, lázadó korszakukat élő tagjai otthon érezhessék magukat és szívesen tartsák meg az Istennek és az Egyház közösségének adott szavukat.

SZURKOLÓI VISELKEDÉSEK MINT VÁROSI LÁZADÁSI FORMÁK. OKOK ÉS FOLYAMATOK¹

Péter László

Kulcsszavak: *kollektív viselkedés, szurkolói viselkedés, lázadás, erőszak, labdarúgás*

A városi térben gyakran fordulnak elő agresszív kollektív viselkedések: tulajdon ellen elkövetett erőszak, lázadás, pusztítás. Írásunkban a fennálló társadalmi és bürokratikus igazgatási rend ellen elkövetett sajátos lázadás-formára, a futballszurkolók erőszakos megnyilvánulásaira reflektálunk.

¹ Előadásunk a *Soccerology* című kutatás eredménye; a romániai társadalmi problémák kérdéskörét vizsgáltuk, ahogyan azokat a romániai nyilvános sportdiskurzusok a nyilvánosságban reprezentálják. Projektünket a University of Jyväskylä (Finnország) Department of Art and Cultural Studies támogatta. Végterméke a *Football and Society in Romani. Issues and Problems in Soccer Discourse* című kézirat. Tanulmányunk empirikus és elméleti alapját is ez szolgáltatja; jelen előadás a könyv egyik alfejezetének első változata, annak lerövidített és szerkesztett verziója. – (Megjegyzés tőlem – P.L.)